

ש"ט ואתיקה

חידושים, הנחיות, הלכות ומבטענות
בסוגיות של אתיקה מקצועית בעריכת דין

מחזור 10 ■ חשון תשנ"א ■ אוקטובר 1990

יצא לאור ע"י מוסד האתיקה שליד ועד מחוז ת"א בלשכת עורכי הדין ■ העורך: ג'ורג' זיידן בן-דוד
המערכת: אבן גבירול 30, תל-אביב 64078

חברים יקרים,

הרצועה ואיש הישר בעיניו יעשה. דווקא משום הקלה זו יש להקפיד לבל יפרצו הגדרות ולבל נתרדרד לסחף כדוגמת מה שקורה היום בארה"ב ובשאר מדינות, שהתירו את רסן הפרסום כליל.

מדיניות ועדת האתיקה המחוזית, לכל אורך הדרך היא, שיש להלחם בפרסומות האסורה, על-פי החוק. השאלה מהי "פרסומת אסורה", להבדיל מ"פרסום מותר", צריכה להיבדק לגופה, בכל מקרה ומקרה, על-ידי הגוף המוסמך לכך - הוא בית-הדין המשמעת. גליון זה מוקדש בחלקו לסוגייה זו, אם בהבאת הלכות של בית הדין ואם בחוות-דעת ובהנחיות של ועדת האתיקה. אני תקווה שיהיה בדברים אלה כדי לגרום ליתר הקפדה ותשומת-לב ביחסינו עם התקשורת.

בברכה,
עמוס נצר, עו"ד
יו"ר ועדת האתיקה

פסוק-פז

עו"ד אינו יכול "להעביר" לעתון את חובתו למנוע עשיית פרסומת אסורה

העובדות: בשנת 1988 פורסמה במוסף של עתון יומי כתבה שעסקה בנאשם, עו"ד פלילי ולוותה בתמונות שצולמו במשרדו. בין היתר, צוטט הנאשם בכתבה כמי שאומר: "עד המשפט של - - - , מתוך 20 נאשמים ברצח בהם טיפלתי, אף אחד לא הורשע ברצח ואף אחד לא קיבל מאסר עולם".

ועדת האתיקה של מחוז ת"א ראתה בכתבה זו משום עשיית פרסומת אסורה על-ידי עורך-הדין, בניגוד לסעיף 55 לחוק לשכת עורכי הדין תשכ"א-1961 והחליטה על הגשת קובלנה לביה"ד המשמעתי

אין זה סוד, כי הטיפול בתלונות בנין עשיית פרסומת אסורה על-ידי עורכי דין גוזל זמן ניכר מעבודתה של ועדת האתיקה. אין זה משום שהוועדה נותנת לסוג זה של עבירות עדיפות גבוהה יותר על פני אחרות - כפי שנהגים להטיח בנו מדי פעם חברים, המשתפים בטרונותם זו גם את כלי התקשורת. הסיבה היא, שבמחוז תל-אביב והמרכז מימדיה של תופעה זו עולים לאין ערוך על מה שקורה במחוזות אחרים - אולי גם משום שכלי התקשורת נותנים עדיפות לסיקור תיקים ועניינים משפטיים הנדונים בבתי המשפט במחוז, וה"פיתויים" שהם מעמידים בפני חברינו רבים יותר מבמקומות אחרים.

מעיסוקי רב השנים בסוג זה של עבירות התגבשה מסקנה מצערת, כי ה"חולשה" הזו, דהיינו הרדיפה אחר פרסומת אישית ומקצועית, אינה פוסחת אף לא על אחד מחוגי המקצוע. בין הנכשלים בעבירות אלה מצויים ותיקים וצעירים, פרקליטים העוסקים בתחום הפלילי וכאלה העוסקים בתחום האזרחי, שכירים ועצמאים ואף עו"ד בשירות הציבורי.

דומה כי ה"שיאים" בתחום זה נשברים בכל פעם מחדש. רק בימים האחרונים ממש נתקלנו במספר חברות וחברים אשר התראיינו בצורה בוטה, ותוך רוממות והשתבחות עצמית, במוספים וכתבי-עת למיניהם, כאשר את הראיון או הכתבה מפארים צילומי סטודיו שלהם, בצבע מלא, כשהם עטויי גלימות ומחייכים ב"פזזה" לעדשת המצלמה.

לא מיותר לחזור ולציין, כי מעבר לפגיעה בכבוד המקצוע ובכללי המשמעת, יש בדוגמאות שראינו לאחרונה גם משום השגת יתרון - ובמלים אחרות: תיקים ולקוחות - על פני חברים אחרים, בדרך בלתי הוגנת.

כללי האתיקה ה"חדשים", משנת תשמ"ו-1986, אמנם הגמישו במידת-מה את האפשרות של הופעת עו"ד בכלי תקשורת, איך אין להבין מכך שהותרה

הנאשם ערער על פסה"ד לבית הדין המשמעתי הארצי. לכשתיתנו החלטה בערעור, נשוב להידרש לתיק זה.

עו"ד והתקשורת

מאמר שנועד להגן על שמו הטוב של עו"ד - כפוף גם הוא למגבלות הפרסום המותר

העובדות: עתון כלכלי פרסם סדרת כתבות שהתייחסו לדרך פירוקה של חברת בניה גדולה על-ידי המפרק שמונה לה מטעם ביהמ"ש. לדברי המפרק, כללה סדרה זו "מידע שקרי מגמתי ופוגע", אשר גרם נזק רב להליכי הפירוק, למשרדו ולשמו הטוב.

בעקבות מו"מ עם העתון שבו פורסמה הסדרה, ולאור המלצת בהמ"ש, אליו פנה המפרק בבקשה למתן חזרה לציבור הגשת תביעת דיבה - הושגה פשרה, לפיה תפורסם באותו עיתון גירסת המפרק לגבי העובדות הנכונות הקשורות בפירוק, וזאת "כדי לתקן, ולו במעט, את הנזק שנגרם בכתבות הקודמות שפורסמו", כדברי בא-כוחו.

ואם כל כך טוב - מה כל כך רע? כלשון הבדיחה העממית.

"הרע" אומרת ועדת האתיקה, שנדרשה לעניין זה, שהמפרק ניצל את זכות התשובה שניתנה לו, לא רק כדי להעמיד דברים על דיוקם, אלא גם כדי להאדיר את שמו ולשבח את פועלו, מקצועיותו ומומחיותו במהלך הליכי הפירוק.

לא זו אף זו: המאמר שנכתב ע"י המפרק עצמו, מתייחס אליו בגוף שלישי, כאופן שיש בו משום עשיית פרסומת אסורה.

ההנחייה: עו"ד רשאי וזכאי להגן על שמו הטוב - אם נפעל - באמצעי התקשורת, אולם זאת תוך שמירה על כללי האתיקה והקפדה שלא לגלוש להשתבחות עצמית והכללת פרטים שהם בגדר עשיית פרסומת אסורה.

עו"ד ובהמ"ש

אישור תצהיר הכתוב בלשון פרועה ובוטה - מהווה עבירת משמעת מצד המאשר

העובדות: במהלך דיון משפטי בבקשה להוצאות צו עיכוב יציאה מן הארץ, הגיש פרקליטו של המשיב תצהיר נגדי שבו הוא דחה את טענות המבקש. בין היתר, נאמר בתצהיר זה כדלקמן:

החלטת בית-הדין: בהתייחסו לנסיבות ביצוע העבירה ולטיעוני הנאשם, מעלה בית-הדין (בהרכב החברים: נ"אמית-אבי"ד, ז' קורוליק ושי קרייזנברד) שתי שאלות מרכזיות:

א. האם יש בכתבה משום "השתבחות עצמית", כי או מדובר בפרסומת אסורה, או שמה המדובר בפרסום מותר?

ב. האם יכול עו"ד להעביר את נטל בדיקת כשרות הכתבה על מפרסם הכתבה, או שעליו להתראיין תוך שהוא עצמו מקפיד על המותר והאסור?

בהתייחסו לשאלה הראשונה, אומר ביה"ד, כי את האבחנה בין המותר והאסור יש לעשות על סמך בדיקה מדוקדקת של הכתבה שלגביה נטענת טענת הפרסומת האסורה. לאחר בחינת תוכן הכתבה שבה מדובר מגיע ביה"ד למסקנה כי יש בה "לפחות קטע אחד שהוא השתבחות עצמית האסורה לפי חוק הלשכה". זהו אותו קטע שהובא בפתח הדברים לעיל, ובו מציג הנאשם סטטיסטיקה של תיקי הרצח בהם טיפל, ממנה עולה כי הגיע למאה אחוז זיכויים, עד לאותו השלב. "אין ספק שהנאשם אכן אמר דברים אלה, מאחר והראיין הוקלט, ולדברי הנאשם הוא שיתף פעולה בצורה מלאה עם הכתבת, בהסבירו כי כעו"ד העוסק בפלילים הוא מעוניין שהצלחתו תפורסם", אומר ביה"ד.

בהתייחסו לשאלה השנייה, שהיא שאלה משפטית גרידא, דוחה ביה"ד את טיעון ההגנה המרכזי של הנאשם, לפיו הוא הטיל על העתון להוציא מהכתבה מה שאינו מותר ולפרסם רק את המותר. אומר ביה"ד חד משמעית: "עו"ד אינו יכול להעביר חובותיו לעיתון, אלא עליו להימנע מראש ממשירת מידע המהווה השתבחות עצמית".

גזר הדין: "באחרונה ישנה השתוללות רבה בשטח הפרסומת", אומר בית-הדין המשמעתי. "הגידול הרב בשטח הפרסומת, בעיקר מקומונים, הריצה של עיתונאים אחר כתבות מעניינות והריצה הנגדית של פרקליטים אחרי עיתונאים - הביאו את המצב לכלל משל ושגינה, בושה וכלימה".

בית הדין מגלה את דעתו, כי הגיע הזמן שבתי הדין של הלשכה יחמירו בעונשים על עבירות כאלה עד כדי שלילת רשיון לתקופה משמעותית. "אם החלטנו שלא לעשות כן במקרה שלפנינו, הרי זה אך ורק בגלל התרשמותנו החיובית מהנאשם ומעדויותו הכנה והבלתי מתחמקת... יחד עם זאת, וכדי שאזרה זו תובן היטב, החלטנו להחמיר בעונשים, אם כי הפעם לא עד כדי שלילת רשיון, ולהטיל עליו עונש של נזיפה".

כמו כן חוייב הנאשם לשאת בהוצאות הקובל בסך 500 ש"ח, וביה"ד הורה על פרסום פסק-הדין בצירוף שמו.

"באשר למידע לפיו הנני מתכוון לעזוב את הארץ לצמיתות, ייאמר כי מידע זה הינו פרי דמיונו הפרוע של המבקש ו/או יועצי אחיותול הסובבים אותו".

וכהמשך התצהיר נאמרו עוד:

"רעיון המבקש, בדבר נטישתי את הארץ, הינו חזלני ותצהירו נקרא על ידי בשאט-נפש ובסלידה מוחלטת".

רשם בית-המשפט המחוזי, שדן בבקשה לעיכוב היציאה, היה סבור כי זו לשון שאין לנקוט בה בכי"ש והורה למוכירות להעביר את התצהיר הנדי ואת פרוטוקול הדין לשכת עורכי הדין, כדי שתשקול אם ניסוחים כגון אלה ראויים להשמע בבית-משפט.

הרשם דחה את טענת ב"כ המשיב, לפיה "תצהיר זה נותן ביטוי לתחושה שעוררה הבקשה אצל מרשי, בהייתה בקשה קנטרנית שהגושה תוך ידיעה שאין כוונה לעזוב את הארץ".

על טענה זו השיב הרשם, כאמור בפרוטוקול הדיון: "אל לו לפרקליט להיגרר בניסוח מסמכים אחרי לשונו של מרשי".

חוות דעת הוועדה: גם ועדת האתיקה, שנדרשה לדון בתלונה זו, סברה כדעת הרשם. מעורר-הדין העורך תצהיר - גרסה הוועדה - מצפים שלא ישמש רק חותמת-גומי על דברי מרשו. עליו להקפיד כי לשון התצהיר תהא, בדרך כלל, ראוייה ומכובדת, פרט למקרים חריגים - כמו תצהירים בנושאי מעמד אישי - בהם עצם הנושא מחייב לעתים שימוש בביטויים המתחייבים מהמצבים המיוחדים המתוארים בתצהיר.

עורך-דין הנותן ידו לאישור תצהיר הכתוב בלשון פרועה ומוגש לביהמ"ש, עלול להתבע בגין התנהגות שאינה הולמת עורך-דין.

במקרה הנוכחי, לאור נכונות עורך-הדין בבהמ"ש להתנצל ולמחוק מן התצהיר את הביטויים הפוגעים, ולאור העובדה שנושא זה לא לובן והיובר דיו לחברים ז' כה, נמנעה ועדת האתיקה מלהגיש תלונה נגד ב"כ המשיב לביהמ"ש המשמעת והסתפקה בהתנצלותו.

ע"ד? מעסיק?

אין להגביל בהסכם ע"ד שכיר מתחרות עם מעסיקו בסיום יחסי עובד-מעביד

העובדות: "הנני ע"ד שכיר, והתבקשתי על ידי מעסיקי לחתום על חוזה המטיל עלי הגבלה מוחלטת מהתחרות כנגדו עם סיום יחסי עובד ומעביד בינינו. ההגבלה חלה על כל עיסוק משפטי ו/או אחר הנוגע לתחום מסויים בשטח המסים, שבו מתמחה המשרד. ההגבלה הינה לתקופה של שלוש שנים מסיום יחסי

עובד-מעביד וחלופה ללא כל תנאי, אפילו הפסקת עבודתי נבעה מהפרת חוזה, באופן חד-צדדי, ע"י המעסיק".

כך כותב ע"ד צעיר בפנייה לוועדת האתיקה שבה הוא מבקש את חוות דעתה בשאלה: האם התחייבות מוחלטת מסוג זה עולה בקנה אחד עם כללי האתיקה החלים ביחסים שבין עורכי דין לעמיתיהם?

חוות דעת הוועדה: מבלי להתייחס להיבט המשפטי של השאלה, ועדת האתיקה בדעה כי מעסיק אינו רשאי להחתים את שכירו על חוזה מגביל כמתואר במכתב שלהלן. "הדבר נוגד לכאורה הן את האתיקה המקצועית והן את מדיניות הלשכה לגבי היחסים הרצויים בין עמיתים למקצוע עריכת הדין", קבעה הוועדה.

ע"ד ולקוח?

הרשאי ע"ד לגבות תשלום בגין שמירה או איתור מסמך בארכיב לפי בקשת לקוח?

העובדות: עורכי הדין נוהגים, כידוע, לשמור על מסמכים והעתיקי מסמכים של לקוחותיהם למשך התקופה שהחוק מחייבם, ובדרך כלל גם מעבר לתקופה זו. כמו כן נוהגים עוה"ד לשמור על צוואות שהם עורכים ללקוחותיהם. בפנייה לוועדת האתיקה כותב עו"ד: "שמירת המסמכים כרוכה תמיד בהוצאות, בין אם עוה"ד מחזיק את התיקים בארכיב משרדו ובין אם במקום אחר, תמורת תשלום. לאור זאת מבקש אני לדעת האם זכאי עו"ד לתבוע שכר-טירחה כאשר לקוחו מונה אליו כעבור שנים רבות ומבקש ממנו להמציא לו העתק מתוך מסמך השמור בארכיבו?".

הפונה מציין במכתבו כי משרדו מבקש לגבות שכ"ט בשיעור של 20 ש"ח עבור כל שנה של שמירת מסמך. כמו כן מבקש המשרד לגבות שכ"ט בשיעור דומה גם כשיש צורך לתת תצהיר לקיום צוואה, לאחר שבדק אם אותו מצווה לא ערך משך השנים צוואה מאוחרת יותר.

חוות דעת הוועדה: ועדת האתיקה, אשר דנה בשאלה זו בהרחבה, הגיעה למסקנה כי אין מקום לדרוש תשלום עבור השירות של שמירה או איתור מסמך של לקוח בארכיבו של עו"ד. גם ההצעה של גביית שכ"ט עבור כל שנה של שמירת המסמך אינה נראית לוועדה. עם זאת מפנה ועדת האתיקה את תשומת לב עוה"ד לאמור בכללי לשכת עורכי-הדין (שמירת חומר ארכיוני במשרדי עורכי הדין) תשל"א-1971. עו"ד אינו חייב בשמירת מסמכים מעבר

לתקופות הנזכרות בכללים אלה, והוא רשאי לבער את החומר, כדי לא להכנס להוצאות.

שמו פירמה

מנהל עזבון אינו רשאי לוותר על חלק משכרו לטובת רק אחד מהיורשים

העובדות: עורך דין נתמנה כמנהל עזבון, ובית המשפט פסק לו את שכר טירחתו עבור הפעולות שביצע. בפנייתו לוועדת האתיקה שואל עורך הדין: האם אני רשאי לוותר על גביית חלק משכר ניהול העזבון שנפסק לי ע"י בהמ"ש ולפנות בחלק זה רק אחד מן היורשים?

חוות דעת הוועדה: כאשר מדובר במספר יורשים, ויתור על חלק משכר הטירחה המגיע למנהל העזבון כדי לזכות בו רק אחד מתוכם, אינו מותר. עם זאת רשאי בהחלט עורך הדין לוותר על חלק משכרו לטובת כלל העזבון.

מה יעשה עו"ד שקיבל מלקוחו לגבייה שיקים שאבדו לעמית למקצוע?

מה יעשה עו"ד שקיבל מלקוחו לגבייה שיקים שאבדו לעמית למקצוע?

זוה סיפור המעשה כפי שנכתב ונשלח לוועדת האתיקה ע"י חבר שביקש את חוות דעתה.

"לקוח שלי העביר לידי שני שיקים לגבייה. לדבריו, נמסרו לו השיקים מלקוח שלו, והם הוסבו אליו אך חזרו ללא כיסוי. ממבט חטוף על השיקים, היה נדמה לי כי אני מכיר את האיש אשר לפקודתו הם ניתנו, שכן המדובר היה בעורך דין.

"כאשר פניתי אליו כדי לפעול לגביית השיקים, התברר לי כי השיקים הניל אבדו לו לאחר שחזרו מן הבנק ללא כיסוי, וכי המדובר בשיקים של לקוח שלו. אותו עורך דין הופתע לגלות כי השיקים בידי ודרש במפגיע כי אתן לו אותם. הסברתי לו כי אני מנוע מליתן לו אותם וגם פרטים על הלקוח, משום החסיון המקצועי שבסעיף 90 לחוק לשכת עורכי הדין, תשכ"א-1961.

"דרשתי מלקוחי הסבר בנוגע לשיקים, ובבירור שעשה לקוחי עם הלקוח שלו, התברר כי אותו לקוח אכן מצא את השיקים הניל ומסר אותם ללקוחי בתמורה לחוב כספי. לאחר שהסברתי ללקוחי כי אין לו אפשרות לגבות את השיקים הללו היות והם אבדו

ואין הוא אוזח בהם כשורה, הוסכם על החזרתם לעוה"ד, שלו הם אבדו.

"למרות שהכל בא על מקומו בשלום", כותב עורך-הדין, "הריני להפנות אליכם את השאלות הבאות:

א. האם פעלתי בצורה נכונה?

ב. לו היה אותו עו"ד מתלונן במשטרה על האובדן ומספר כי ידוע לו שהשיקים אצלי, האם הייתי חייב למסור למשטרה את פרטי הלקוח?

ג. האם הייתי חייב למסור למשטרה את השיקים, לו דרשה זאת?

חוות-דעת הוועדה: א. עורך הדין פעל כראוי וכמתחייב על פי החוק וכללי האתיקה.

ב. לו היתה המשטרה נדרשת לעניין, כי אז מנע היה עוה"ד למסור למשטרה את פרטי לקוחו, עקב החסיון המקצועי, אך חייב היה למסור לידיהם את השיקים, שהלקוח מחזיק בידו שלא כדין.

הבהרה

החסיון על כתובת הלקוח אינו חל כאשר קיימת חובה עפ"י דין לציין כתובת

בגליון "עט ואתיקה" מס' 5 פורסמה חוות-דעת ועדת האתיקה, לפיה החסיון המקצועי לפי סעיף 90 לחוק לשכת עוה"ד תשכ"א-1961, וכלל 19 לכללי האתיקה המקצועית התשמ"ו – 1986 חל גם על כתובתו של הלקוח. דהיינו, בהעדר הסכמה מצד הלקוח או צו של בית-משפט מנוע עורך-הדין מלמסור את כתובתו לגורם המבקש זאת ממנו.

בעקבות פרסום חוות-דעת זו (אשר כמותה ניתנה גם על-ידי ועדת האתיקה שליד הוועד המרכזי) פנו לוועדה חברים בשאלה, מה הדין כאשר קיימת חובה בחיקוק לציין את כתובת הלקוח. דוגמה לכך היא תקנה 10(ב) לתקנות סדר הדין האזרחי, הקובעת כי כתב-תביעה יכלול את שם התובע, מספר ת.ז. שלו, מקום מגוריו ובנוסף גם מען למסירת כתבי בי דין. על-פי תקנה 10, המען להמצאה יכול להיות גם משדר עו"ד, אם התובע מיוצג.

לאור זאת מבקשת ועדת האתיקה להבהיר, כי החסיון על מסירת כתובת הלקוח אינו מתייחס למקרים בהם קיימת חובה על-פי דין לציין כתובת.

בדוגמה שציינה ב"עט ואתיקה" מס' 5, דובר בדרישה של שלטונות צה"ל מעו"ד למסור את כתובת לקוחו, שלא במסגרת הליך משפטי, ובנסיבות שלא היתה על עוה"ד חובה על-פי דין למסור את כתובת הלקוח.